

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Селата и малките градове като катализатори на развитието в селските райони — предизвикателства и възможности“

(становище по собствена инициатива)

(2018/C 081/03)

Докладчик: **Tom JONES**

Решение на Пленарната асамблея	22.9.2016 г.
Правно основание	член 29, параграф 2 от Правилника за дейността становище по собствена инициатива
Компетентна секция	„Земеделие, развитие на селските райони, околна среда“
Приемане от секцията	3.10.2017 г.
Приемане на пленарна сесия	18.10.2017 г.
Пленарна сесия №	529
Резултат от гласуването („за“/„против“/„въздържал се“)	129/0/1

1. **Заклучения и препоръки**

Заклучения

1.1. ЕИСК счита, че независимо от все по-небалансираното разпределение на населението и традиционната икономическа дейност, в много села и малки градове има достатъчно доказателства за добри практики, за да сме оптимисти по отношение на устойчивото бъдеще в много, ако не и във всички населени места в селските райони. Такива населени места могат да бъдат катализатори на по-широко обновяване и устойчиво развитие на селските райони.

1.2. При все това този оптимизъм зависи от постоянните и всеобхватни усилия, обединяващи човешки и финансови ресурси, на всички равнища на управление и във всичките три сектора — публичния, частния и гражданския.

Препоръки

1.3. ЕИСК изцяло подкрепя инициативата на Европейската комисия „Интелигентни села“, особено заради поетите обещания за сътрудничество между отделните дирекции. Националните и регионалните програми за развитие на селските райони (ПРСР), които ГД „Земеделие и развитие на селските райони“ управлява съвместно с държавите членки, са жизненоважни, но не могат да инвестират достатъчно средства в инициативата без други публични инвестиции на национално, регионално или местно равнище. ЕИСК отбелязва и подкрепя изготвяното от Комитета на регионите становище относно „Интелигентни села“⁽¹⁾.

1.4. Високоскоростните широколентови връзки — мобилни и стационарни — са от решаващо значение, за да имат развиващите се по интелигентен начин села и градове някаква надежда за икономическо и социално развитие, и те трябва да бъдат напълно достъпни, както е гарантирано съгласно т.нар. „проверка на въздействието върху селските райони“, подчертана в Декларацията от Корк 2.0 от 2016 г.

1.5. Обществените услуги в областта на образованието, обучението, здравеопазването и социалните грижи, както и грижите за деца, следва да бъдат достъпни, интегрирани и иновативни в използването на технологичния напредък.

⁽¹⁾ „Съживяване на селските райони чрез интелигентни села“ (все още не публикувано в Официален вестник).

1.6. Органите по планиране в селските райони следва да подкрепят процес, даващ възможност за обновяване на излишни сгради в села и малки градове, като осигуряват ниски лихвени проценти за стартиращи предприятия и финансови компенсации от проекти за търговия на дребно в покрайнините на градовете. При предоставянето на достъп до такива реновирани сгради трябва да се вземат предвид нуждите на местните неправителствени организации, както и тези на частния и публичния сектор.

1.7. Друго предизвикателство е лошата транспортна свързаност и когато частният сектор се оттегля, се препоръчва споделяне на транспорт, общински автобуси и автомобили.

1.8. Когато е възможно, работодателите следва да бъдат насърчавани да подкрепят работата от разстояние и да оползотворяват потенциала на партньорствата между селските и градските райони. Много важни в този контекст са приносът както на аграрния, така и на селския туризъм, дейностите, свързани със здравето, и обозначаването с търговска марка на местни селскостопански и занаятчийски продукти, както и разширяването на списъка от културни и исторически прояви. Подкрепата, оказвана чрез ПРСР, дава възможност на стопанските предприемачи да привличат инвестиции и да разработват и предлагат на пазара продукти с добавена стойност.

1.9. Управлението на най-близкото до гражданите равнище е национален или регионален въпрос. Селата и малките градове обаче трябва да получат повече правомощия и да имат достъп до финансови ресурси, за да насочват и подкрепят желанията на своите обитатели.

1.10. Инициативата LEADER и групите за действие на местно равнище следва да бъдат подкрепяни безрезервно в усилията им за насърчаване на местното развитие чрез подкрепа за предприятията (както частни, така и с нестопанска цел) да започват дейност и да се развиват, и да гарантират ангажиран и подкрепящ общностен дух. С по-добро сътрудничество тези усилия биха могли да се разширят чрез воденото от общностите местно развитие (ВОМР).

1.11. Преди всичко хората в селата и малките градове следва да се ангажират с чувство за общност, което насърчава лидерството отвътре. Училищата и местните наставници следва да насърчават лидерството. Очертаващите се лидери се нуждаят от пълната подкрепа на консултантските агенции и неправителствените организации, които имат достъп до най-добри практики и подобни начинания.

1.12. Възникващите развиващи се по интелигентен начин села следва да се дават за пример на регионално и национално равнище и на равнище ЕС. Институциите на ЕС и техните заинтересовани страни следва да организират ежегодно честване, чрез което да се насърчават успешни, сплотени общности в селата и малките градове.

1.13. С цел утвърждаване и развиване на истинско чувство на партньорство между големите градове и съседните населени места, ЕИСК подкрепя препоръките в документа на асоциация R.E.D. от 2016 г.⁽²⁾, озаглавен „*Making Europe Grow with its Rural Territories*“ (Да накараме Европа да се развива с нейните селски територии), и пилотния проект проекта за побратимяване на градове (Twin Town) на Тръста Карнеги. Към партньорствата между градовете и селата трябва да се прилагат принципите на устойчиво развитие и на кръговата икономика.

1.14. Комитетът подкрепя призива, отправен в Европейския манифест на селските райони, приет от Втория Европейски селски парламент (ERP) през ноември 2015 г., за „засилено сътрудничество между общностите, организациите и органите в селските и градските райони с цел пълно оползотворяване на социалните, културните и икономическите връзки, които може да донесе подобно сътрудничество, както и за енергичен обмен на идеи и добри практики между участниците в селските и градските райони“.

1.15. ЕИСК препоръчва Европейската инвестиционна банка да разработи специални схеми за малките частни и социални предприятия в селските райони, включително кооперативите, както се обещава в програмата ѝ за периода 2017—2019 г.

1.16. Европейският съвет на младите земеделски производители (СЕJA) и други младежки представителни органи следва да бъдат подкрепяни в проправянето на път за форуми на младите хора в местните общности, които ще стимулират действия във връзка с техните потребности и стремежи. Те се нуждаят от много по-голямо участие в разработването на икономическите и социалните решения, а обучението, наставничеството и финансовата подкрепа следва да са пригодени към стремежите им.

⁽²⁾ R.E.D.: Rurality — Environment — Development.

1.17. В списъка на целите на ООН за устойчиво развитие под № 11 е тази, свързана с градовете и общностите. Устойчивите села и малки градове следва да бъдат включени в понятието „общности“.

1.18. На културните ценности в селата и малките градове следва да се отреди видно място в рекламата и инициативите по време на Европейската година на културното наследство 2018. Важна роля в популяризирането на традициите и културата могат да изпълняват по-възрастните жители и следва да им се създадат условия да работят активно в тази област.

1.19. Комитетът препоръчва споделянето на „добри практики“ на всички равнища. Това вече се прави от EMPCP, ELARD, Escovast и Европейския селски парламент (ERP) и може да се намери в публикацията „The best Village in the World“⁽³⁾ (Най-хубавото село на света).

2. Въведение

2.1. Селските райони са основна част от Европа, от които зависят много важни икономически сектори като селското и горското стопанство. Общностите на малките градове и селата са разположени в тези селски райони, те са част от тях и винаги са били места, в които хората живеят и работят.

2.2. Малките градове в селските райони са центрове на заобикалящия ги хинтерланд от села и селца. От своя страна малките градове се намират в хинтерланда на големи градски райони. Всички те са взаимнозависими. Те са основни партньори в партньорствата между селските и градските райони (концепция, насърчавана от ГД „Регионална и селищна политика“⁽⁴⁾ и ОИСП), в които партньорите имат еднакъв статут по отношение на управлението и планирането на тяхното бъдеще. Селата и малките градове в цяла Европа претърпяха много икономически и социални промени и продължават да са изправени пред необходимостта да се адаптират към условията на съвременния свят.

2.3. Заедно със селското и горското стопанство селата и малките градове са гръбнакът на селските райони и осигуряват работни места, услуги и образование както за себе си, така и за своя хинтерланд от села и селца. От своя страна малките градове са част от хинтерланда на по-големите градове. Това формира взаимоотношения между селските и градските райони, които са характерна черта на всеки регион. Градските и селските райони си предоставят взаимно услуги — градските райони зависят от селските райони по отношение на продоволственото обезпечаване и са готов пазар за продуктите на селските райони, които на свой ред предлагат отпочиване и спокойствие на градските жители.

2.4. В много селски райони има силна традиция за чувство на „принадлежност“ към дадена общност. Тази традиция отслабва и в много от по-отдалечените селски райони се наблюдават и напускане и изоставяне.

3. Специфични предизвикателства

3.1. През последните няколко десетилетия селските общности се сблъскаха с предизвикателства поради желанието за централизиране на много услуги с цел постигане на икономии от мащаба, промени в транспорта и пътуването и начина на живот в съвременния свят. Местните предприятия в областта на услугите напускат селските общности; много магазини, банкови и пощенски услуги изчезват, а малки селски училища се закриват.

3.2. В селските райони безработицата е скрита, тъй като броят на безработните е малък в сравнение с този на хората без работа в градските райони; безработните обаче се сблъскват с допълнителен проблем, свързан с достъпа до помощ от бюрата по труда, които се намират в градовете, и често страдат от влошаващия се селски обществен транспорт. Безработицата може да е ниска, защото множество млади хора са напуснали, търсейки обучение, образование или работа, докато много от тези, които остават, работят срещу ниско заплащане.

3.3. Исканията за публично финансиране, което е толкова важно за подпомагането на селските общности, нарастват поради общото повишаване на разходите за живот и увеличаване на разходите за предоставянето на услуги.

3.4. Инвестициите в пътища и магистрали насърчават използването на частни автомобили като най-лесния начин за отиване на работа. Сега хората са по-подготвени да пътуват на по-дълги разстояния, но това, от своя страна, ги направи по-малко зависими от заетостта и предоставянето на услуги в техните местни общности.

⁽³⁾ От Ulla Herlitz и колеги като практически пример за добра практика — EMPCP: Европейска мрежа за развитие на селските райони; ELARD: Европейска асоциация „Лидер“ за развитие на селските райони; Escovast: Европейски съвет на селата и малките градове.

⁽⁴⁾ Escovast беше част от предишната мрежа RURBAN на ГД „Регионална политика“.

3.5. Промениха се моделите на пазаруване на хората. Те често пазаруват там, където работят, което обикновено е в голям град, а не в тяхното село или малък град. Те пазаруват и чрез интернет, като стоките се доставят в домовете им. Всичко това доведе до изчезването на местните магазини.

3.6. Младите хора напускат селските райони, за да търсят обучение, образование и работа в големите градове. Трудно е те да бъдат привлечени обратно в селските общности, без да се запазят работните места в селските райони. Належащо е разумният глас на младите хора да бъде поставен в центъра на местната демокрация. Следва да се предоставя подкрепа на младежки представителни организации, за да се насърчи участието в управлението. Аналогично, икономическите и социалните служби би трябвало да следят в каква степен техните съвети и финансова подкрепа отговарят на нуждите на младежта.

3.7. Сближаването между поколенията е поставено под въпрос поради числения дисбаланс между възрастовите групи. Наличието на специални мерки в подкрепа на заетостта, на училища и детски заведения, както и на достъпни жилища в селските райони, е от решаващо значение за да се даде възможност на младите хора и семействата с деца да останат или да се завърнат в селските общности. Хората в рамките на общностите понякога имат различни виждания за местната икономическа дейност. Трябва да има диалог и разбиране, за да се постигне баланс между спокойствието и инициативите за създаване на подходящи работни места.

4. Възможности

4.1. Инициативата на Европейската комисия „Интелигентни села“ е жизненоважна, особено заради обещаното сътрудничество между дирекциите. Програмата за развитие на селските райони на ГД „Земеделие и развитие на селските райони“ никога няма да успее да инвестира достатъчно средства в инициативата без други генерални дирекции и публични инвестиции на национално, регионално или местно равнище. След извършване на оценка тази пилотна инициатива трябва да бъде включена в новата обща селскостопанска политика и всички регионални програми, и разгърната, за да включи малките градове като част от „възраждането на селските райони“.

4.2. Ширококоленовите връзки са от основно значение за всички селски райони. Подобряването на ширококоленовото покритие — мобилно и стационарно — би могло да спомогне за широк кръг от дейности, не само за развитието на предприятията и възможността за работа от дома, но и за качеството на всекидневния живот на хората. То може да даде възможност за учене онлайн, достъп до по-добро здравеопазване и предлагане на пазара на онлайн услуги. Има примери за добри практики, при които достъпът до интернет в селските райони е бил от полза за общностите. Следва да се осигурят възможности за базово обучение за ползване на интернет, особено за възрастните граждани.

4.3. Когато е възможно, работодателите следва да бъдат насърчавани да подкрепят работата от разстояние и да оползотворяват потенциала на партньорствата между селските и градските райони. Подкрепата, оказвана чрез ПРСР, дава възможност стопанските на предприемачи да привличат инвестиции, да разработват и предлагат на пазара продукти с добавена стойност като храни, напитки, ландшафтно и историческо наследство, културни, здравни и развлекателни дейности, като същевременно осигуряват приемственост на селските занаяти и екологичните умения.

4.4. Обществените услуги в областта на образованието, обучението, здравеопазването и социалните грижи следва да бъдат интегрирани, групирани и да бъдат иновативни в използването на технологичния напредък, за да се избегнат дискриминацията и изолацията, особено на по-възрастните и младите хора, живеещи в селските райони. Разпръсването на държавни служби би могло да даде пример за намаляване на насищането и замърсяването на градовете, като същевременно насърчи чувство на справедливост по отношение на селските райони. Местните власти имат ключова роля в планирането за селските райони и в осигуряването на позитивна дискриминация в селските общности с цел насърчаване и подпомагане на тяхното бъдеще. Различни служби могат да споделят една сграда или неизползвани сгради могат да се пригодят за нови стопански дейности, създавайки нови работни места, които могат да осигурят възможности за по-голяма икономическа активност. При предоставянето на достъп до такива реновирани сгради трябва да се вземат предвид нуждите на местните неправителствени организации, както и тези на частния и публичния сектор.

4.5. Трябва да се работи за развиване на истинско чувство на партньорство между големите градове и съседните им населени места за споделяне при взаимно приемливи условия на чувство за принадлежност, брандиране и съвместни инвестиции. Заедно с други организации през 2016 г. R.E.D. препоръча европейска политическа стратегия за селските райони до 2030 г.⁽⁵⁾ Друг пример е пилотният проект за побратимяване на градове (Twin Town) на Тръста Карнеги. Към партньорствата между градовете и селата трябва да се прилагат принципите на устойчиво развитие и на кръговата икономика.

⁽⁵⁾ „Making Europe Grow with its Rural Territories“ (Да накараме Европа да се развива с нейните селски територии).

4.6. През ноември 2015 г. Вторият Европейски селски парламент (ERP) прие Европейския манифест на селските райони. Мрежата на ERP с партньори в 40 европейски държави следва темите, определени в Манифеста. ERP работи за „засилено сътрудничество между общностите, организациите и властите в селските и градските райони с цел пълно оползотворяване на социалните, културните и икономическите връзки, които може да донесе подобно сътрудничество, както и за енергичен обмен на идеи и добри практики между участниците в селските и градските райони“. Всички партньори работят по различни теми като например: „Малки градове“, „Устойчиви услуги и инфраструктура“ и „Интегрирано развитие на селските райони и LEADER/BOMP“, което ще доведе до представянето и обсъждането на доклад на Третия Европейски селски парламент във Венхорст, Нидерландия, през октомври 2017 г.

4.7. Европейската инвестиционна банка следва да разработи специални схеми за предприятията в селските райони, както за частните, така и за социалните, включително кооперативите, както се обещава в програмата ѝ за периода 2017—2019 г., пример за което е подкрепата ѝ за Niki's Sweets в Аргос, в Троодоските планини в Кипър.

4.8. Доброволческият сектор е много активен в селските райони. Той допринася за координиране на действията и помага на хората да работят заедно. Социални и местни предприятия като 300-те социалноикономически дружества в Дания, на които беше разрешено да използват обозначението „RSV“ Registered Socioeconomic Company (регистрирано социалноикономическо дружество) (Virksomhed) или кафене „Cletwr“ в Среден Уелс допринасят все повече за замяната на изгубените публични и частни услуги. Тяхната работа съответства на идеите на корпоративната социална отговорност (КСО). От значение за създаването и поддържането на устойчивостта на социалните и общностните предприятия са подкрепата и консултацията от страна на организации като Фондация „Plunkett“.

4.9. Жителите на селата и малките градове представляват всички обществени прослойки и всички те трябва да имат думата в рамките на тяхната местна общност. Най-ниското равнище на публичната администрация — кметствата или (малките) общини — следва да участва във вземането на решения на местно равнище и да бъде укрепено и оправомощено да задоволява тази нужда. Хората се гордеят с местните си общности и това може да се признае като ресурс и да се използва, за да бъдат насърчени и другите да се включат. Пенсионираният бизнесмени и хората, които са работили в обществените или гражданския сектор, могат да предложат много умения. Благодарение на европейските и местните програми се създават проекти, насърчаващи развитието на местни партньорства в техните села или малки градове, което доведе до появата на много местни предприемачи. Те произлизат от всички сектори и се превръщат в посланици на своите местни общности.

4.10. Селата и малките градове са важна част от културата на Европа. Те често пазят местните си обичаи и традиции. Обикновено тези населени места в селските райони са „исторически“ и архитектурата им отразява местните строителни материали и стилове през вековете. Центровете на малките градове обикновено запазват повече местни предприятия и не са завладени като центровете на по-големите градове от стандартните фасади, изисквани от веригите магазини. Малките населени места в селските райони са тясно свързани с ландшафта, в който са установени, и тази обстановка е до голяма степен част от атмосферата на селата и малките градове, отразяваща разнообразния им произход — отбранителна позиция на хълм, брод на река, населени места по протежение на потоци, край езера, на острови или на морския бряг и др. На културните ценности в селата и малките градове следва да се даде видно място в рекламата и инициативите по време на Европейската година на културното наследство 2018. Важна роля в популяризирането на традициите и културата могат да изпълняват по-възрастните жители и следва да им се създадат условия да работят активно в тази област.

4.11. Тези села и малки градове имат ценни активи, върху които могат да надграждат, за да поддържат или подобряват местните си икономики. Те са взаимосвързани с местното селско и горско стопанско, с производството на енергия, както и с аграрния и селския туризъм, здравето, културните фестивали, опазването на околната среда и образованието. В Европа има стотици примери, като например Козард в Унгария и Алстън Менър в Англия, които могат да бъдат използвани и от други. Докладът на Ecovast, озаглавен „Значението на малките градове“, също е ценен принос към описанието и разбирането на значението на ролята на селата и малките градове.

4.12. Бъдещите политики в областта на селските райони, приети с ентузиазъм на конференцията „Корк 2.0“ през септември 2016 г., следва да помогнат на държавите членки и регионите да разработят подкрепящи политики за селските райони и да насърчават проекти по европейски програми. Изпълнението на т.нар. „проверка на въздействието върху селските райони“, описано в Декларацията от Корк 2.0, е от основно значение за ЕС, държавите членки и регионите.

4.13. Подпомаганите от ЕС методология на LEADER и воденото от общностите местно развитие предоставят инструменти за подпомагане на укрепването и оправомощаването на местните общности. Инициативата LEADER и групите за действие на местно равнище могат да подкрепят местните усилия за подпомагане на предприятията, както частни, така и с нестопанска цел, да започват и да развиват дейност, и за осигуряване на ангажиран и подкрепящ общностен дух. До 2014 г. LEADER се подпомагаше от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, но от 2015 г. и други структурни и инвестиционни фондове могат да прилагат методологията чрез финансираня от няколко източника подход на водено от общностите местно развитие. Това наистина изисква по-добро сътрудничество. Добри примери могат да бъдат намерени в IRD Duhalow, SECAD в графство Корк и PLANED в Уелс, които вече много години прилагат BOMP „отдолу нагоре“.

4.14. По линия на европейските програми има много проекти в селските райони, които успешно демонстрират огромно разнообразие от добри практики в малки градове и села. Добрите практики показват също и необходимостта от посредници и тяхното значение за подкрепата на предприемачи и малки групи.

Брюксел, 18 октомври 2017 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Georges DASSIS
